

מִי דַעַת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרוף שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

לימודי דעת
LIMUDEI DAAT
ללמוד • לדעת • להתקדם

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

הרמ"א⁴ כותב, שאסור לשבר עוגה שכתב עליה אותיות, אע"פ שאינו מתכוון אלא רק לאכילה, משום שזה "מוחק". והביא המ"ב⁵, שה"דגול מרבבה" חולק ע"ז וסובר שהדבר מותר, וטעמו משום שהרי הוא "מקלקל", וגם עושה זאת "כלאחר יד", וא"כ הרי זה תרי דרבנן, וסובר שפסיק רישא בתרי דרבנן מותר.

ולמעשה כתב המ"ב, שאין להקל בזה אלא כששובר את האותיות בדרך "אכילה"⁶, אבל אין לשבור את האותיות ביד או בסכין.

אמנם, כל זה דווקא לאדם גדול, אבל מותר⁷ ליתן לקטן לאכול עוגה כזו, אף שישבור את האותיות ביד או בסכין⁸.

אותיות הכתובות ממין העוגה עצמה.

המ"ב⁹ כותב, שכל הנידון באותיות הכתובות ע"ג עוגה אם מותר לאוכלה, זה רק באותיות הכתובות

ספר שכתוב בו אותיות בקצוות הדפים, האם מותר לפותחו בשבת?

הרמ"א בתשובה נשאל בענין זה של ספר שכתוב בו אותיות בקצוות הדפים, האם מותר לפתחו ולסגרו בשבת, שהרי לכאור' ע"י פתיחת הספר נמחקים האותיות, וע"י סגירתו נכתב בו אותיות, ודעתו היא וכן דעת הרבה פוסקים¹, שהדבר מותר. והטעם, משום שהספר עשוי לפתוח ולסגור אין לזה שם כתיבה ומחיקה כשפותח וסוגר אותו, שהרי זה דומה לדלת העשויה לפתוח ולסגור שמשום כך אין בזה חשש בונה וסותר בפתיחת הדלת וסגירתה.

אבל המ"א והלבוש סוברים שהדבר אסור, ואין להשתמש בספר זה בשבת.

אמנם, כתב המ"ב² שהמנהג להקל בזה, אך אם יש ספר אחר נכון להשתמש בו ולא בספר זה שכתובים בו אותיות. ובכל אופן, יש להקפיד שלא לכתוב אותיות על קצוות הדפים, כדי לצאת דעת כל הפוסקים³.

עוגה שכתוב עליה אותיות האם מותר לאוכלה בשבת?

יש לחלק בזה בין אותיות הכתובות ע"ג העוגה מחומר אחר שאינו ממין העוגה, לאותיות הכתובות מהעוגה עצמה.

אותיות הכתובות ע"ג העוגה מדבר שאינו ממין העוגה.

⁴ סימן ש"מ סעיף ג'.

⁵ ס"ק י"ז.

⁶ זהו דעת המ"ב, אך החזו"א מפקפק בהיתר זה, אף כשעושה כן בדרך אכילה.

⁷ מ"ב ס"ק י"ד, ומקורו מהמרדכי בשם המהר"ם. וזהו המקור לדברי הרמ"א שאסר לגדולים לשבור את האותיות ע"ג העוגה, מזה שהתיר המהר"ם דבר זה רק לקטנים. אבל הדגול מרבבה סובר, שדווקא במקרה של המהר"ם אסור לגדולים, משום שמדובר שם בעוגה שנעשתה עם אותיות בשביל שיאכלוה הקטנים לסגולה, אבל בעלמא מותר אף לגדולים.

⁸ ויש לעיין, מדוע אין הדבר אסור משום איסור "ספיה" – דהיינו שאסור ליתן לקטן איסור בידיים. ואולי יש לומר, שהכוונה רק באופן שהילד יקח את העוגה מעצמו. אך יותר נראה לומר, שכיון שהורים מגישים לילד את העוגה בכדי לאכול והילד מעצמו מוחק את האותיות, אין בזה בעיה משום שכל כוונת הנותנים זה רק לאכילה ולא למחיקת האותיות.

¹ מ"ב סימן ש"מ ס"ק י"ז, ושעה"צ ס"ק כ"ד.

² שם.

³ שעה"צ ס"ק כ"ה.

ממין אחר שאינו ממין העוגה עצמה, כגון מה שעושים מ"קרים" וכדו'.

אבל אותיות הכתובות בעוגה מאותו חומר שממנו עשויה העוגה, או אם חרט בעגה סימני אותיות וכדו', מותר לחתוך את העוגה אפילו במקום האותיות גם שלא בדרך אכילה. והטעם, שכיון שזה מאותו חומר של העוגה עצמה, הרי זה נחשב כצורת העוגה ואין על זה שם כתיבה, וממילא אין בזה איסור מחיקה¹⁰.

האם מותר לקרוע עטיפת ממתק וכדו' כשהקרע עובר בין האותיות?

קריעת עטיפה או דף וכדו' בין האותיות מותרת¹¹. והטעם, משום שלא השתנה כלום במילה הכתובה, שהרי אפשר לצרף את האותיות זה לזה ויהיה אפשר לקרותה כמקודם. וכמו שהכותב אות אחת על קצה דף זה ואות שנייה על קצה דף השני חייב, כיון שהדבר נחשב לכתיבה שהרי אפשר לצרף את שני הדפים זה לזה, ומשום כך הקורע בין האותיות לא נחשב הדבר למחיקה שהרי אפשר עדיין לצרף את הקרעים זה לזה.

אך צריך להיזהר מאד שלא לקרוע על גבי האותיות עצמם, שהרי זה מוחק ממש. **ידית שנשמטה מהדלת, האם מותר להחזירה למקומה בשבת?**

הדבר אסור משום איסור "בונה", ונבאר זה.

"הבונה" היא אחת מל"ט אבות מלאכות שבת. וישנו חילוק בין בנין בקרקע לבנין בכלים, ועתה נעסוק בבנין בקרקע.

מלאכת בונה אסורה אפילו באופן שאינו בונה בנין ממש אלא רק מוסיף על הבנין, וכל שמוסיף על דבר המחובר לקרקע נחשב שבונה בנין בקרקע. ובבנין

בקרקע אסור להוסיף אפילו בצורה רופפת שאינה מהודקת.

ומשום כך ידית שנשמטה מהדלת אסור להחזירה בשבת אפילו בצורה רופפת¹², שהרי הדלת מחוברת לקרקע, וא"כ חיבור הידית הרי היא הוספה על בנין המחובר לקרקע.

וכן הדין לגבי מסננת של ברז, שאם נפלה אסור להחזירה בשבת. וכן מסמר שיצא מהקיר, אסור לדחוף אותו לקיר אפילו לאותו חור שהיה בו. וכן אסור לדחוף לקיר מסילה של וילון שנתלשה מהקיר, אפילו אם רק בורג אחד השתחרר.

חלון נגד סערות הקבוע ע"ג החלון, האם מותר להסירו בשבת?

מצוי בחו"ל שבימי החורף שמים בתוך מסגרת החלון חלון כפול נגד רוחות וסערות, ובדרך כלל מסירים אותו בסוף החורף, ויש לדון באדם הרוצה להסירו בשבת מפני איזה סיבה אם הדבר מותר.

השו"ע¹³ כותב, שמותר לסתום את החלון ב"פקק החלון", כגון לוח או שאר כל דבר שסותמים בו את החלון [באופן שחשב עליו מערב שבת לייעודו לסתימת החלון], ואין אנו אומרים שהוא מוסיף בכך על הבנין. ופירש המ"ב¹⁴ שהטעם הוא, משום שדרכו בכך לפתוח ולסגור תמיד. וכתב בביאור הלכה¹⁵, שאם אינו עומד לפתוח אלא לעיתים רחוקות אסור לסתום בו את החלון, אלא א"כ באופן שהוא קשור ותלוי בחלון מלפני שבת.

ולפי זה בחלון נגד סערות, שאין הרגילות להתקינו ולהסירו תמיד אלא מתקינים אותו בחלון בתחילת החורף ומסירים אותו בסוף החורף, אסור להסירו בשבת¹⁶. וכ"ש אם חלון זה מחובר למסגרת בצירים וברגים שהסרתו אסורה משום מלאכת סותר.

¹² וצריך לדעת, שהידית שיצאה מהדלת היא "מוקצה", מ"ב

סימן ש"ח ס"ק ל"ה.

¹³ סימן ש"ג סעיף א'.

¹⁴ ס"ק ב'.

¹⁵ ד"ה ולא אמרינן וכו'.

¹⁶ ועיין בחזו"א או"ח סימן מ"ו ס"ק ג' שכתב, שהרגיל לשים חלון זה בלילה ולהסירו ביום, אם הוא קשור בחבל, אין בידינו למחות לנוהג התיר בזה בשבת.

⁹ ס"ק ט"ו.

¹⁰ והחזו"א חולק על זה, וסובר שאסור אף באופן זה שהאותיות עשויות מאותו חומר של העוגה.

¹¹ שמירת שבת כהלכתה ח"א פרק ט' הערה מ"ח. **והמדובר כאן באופנים בהם מותר לקרוע עטיפה זו**, עיי"ש בשמירת שבת כהלכתה סעיף י"ב.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בדיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il